

Särskild företrädare för barn

Uppföljning om tillämpningen av
lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

ISSN 1653-0942
ISBN 91-85050-58-X
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2005

Förord

Inom justitieutskottet bereds frågor om uppföljning och utvärdering av en särskild arbetsgrupp (uppföljningsgruppen). Gruppen består av en representant från varje parti; Jeppe Johnsson (m), ordf., Rolf Olsson (v), Margareta Persson (s), Peter Althin (kd), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c) och Leif Björnlod (mp). Gruppen bistås av justitieutskottets kansli.

Uppföljningsgruppens uppdrag är att i enlighet med 4 kap. 16 § riksdagsordningen bereda frågor om uppföljning och utvärdering av fattade riksdagsbeslut samt att fördjupa beredningsunderlaget i frågor som aktualiseras på utskottets område. Uppföljningsgruppens arbete mynnar ut i redovisningar och ibland också i förslag till utskottet.

Justitieutskottet har beslutat att från uppföljningsgruppens arbete under riksmötet 2004/05 publicera en rapport rörande genomförd uppföljning av tillämpningen av lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn. I uppföljningsprojektet har landets samtliga åklagarkammare uppmanats att besvara en enkät med frågor kring tillämpningen av lagen.

Av rapporten framgår bl.a. att en övervägande majoritet av åklagarna anser att syftet med lagen, nämligen att förbättra möjligheten att utreda brott mot barn begångna av närstående, har uppfyllts. Många åklagare anser dock att tidsfristen inom vilken en vårdnadshavare skall underrättas om ett fattat interimistiskt beslut om förordnande av särskild företrädare är för kort för att lagen skall kunna användas effektivt i brottsbekämpningen.

Stockholm i oktober 2005

Johan Pehrson
Ordförande

Kristina Svartz
Kanslichef

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Innehållsförteckning.....	5
Uppföljning av lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn.....	7
Inledning	7
Gällande bestämmelser och syftet med lagen.....	7
Enkätundersökningen	9
Reflektioner med anledning av utförd uppföljning	9
Sammanfattning	12
<i>Bilaga</i>	
Sammanställning över enkätsvar.....	13

Uppföljning av lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

Inledning

Lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn trädde i kraft den 1 januari 2000 (prop. 1998/99:133, bet. 1999/2000:JuU2). Syftet med lagen var att stärka barnets rätt när en vårdnadshavare eller någon som står vårdnadshavaren nära misstänks för brott mot barnet. Lagen syftar också till att förbättra möjligheterna att utreda sådana brottsmisstankar och förhindra fortsatta övergrepp.

År 2003 utförde kansliet på uppdrag av uppföljningsgruppen en enkätundersökning rörande omfattningen av tingsrätternas tillämpning av lagen under åren 2001 och 2002. Undersökningen, som endast var kvantitativ, utvisade att lagen tillämpas i en inte obetydlig omfattning och att antalet ärenden mer än fördubblats från år 2001 till år 2002.

Kansliet har härefter genomfört en enkätundersökning med landets samtliga åklagarkammare. Undersökningen syftar i första hand till att ge svar på om lagstiftarens intentioner med införandet av lagen har uppfyllts. Resultatet av den undersökningen presenteras i denna promemoria.

Gällande bestämmelser och syftet med lagen

För att förhör under en förundersökning skall kunnas hållas med en underårig målsägande som företräds av sina vårdnadshavare krävs att de medverkar till förhöret. Likaså ankommer det på vårdnadshavaren att ge sitt samtycke till att läkarundersöka barnet och föra dess skadeståndstalan med anledning av ett brott.

När misstankar om brott riktas mot en vårdnadshavare tillvaratar denne inte alltid på bästa sätt barnets intressen. Detsamma kan i viss utsträckning gälla när misstankarna riktas mot någon som står vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna nära. Det nu sagda kan yttra sig genom att vårdnadshavaren motsätter sig att barnet inställer sig till förhör och genomgår läkarundersökning eller underlåter att föra barnets skadeståndstalan.

I syfte att förbättra förutsättningarna för att utreda nu aktuella brottsmisstankar infördes lagen om särskild företrädare för barn. I förarbetena konstaterades att för att kunna utreda brottsmisstankar, lagföra brott och förhindra fortsatta övergrepp förelåg behov av att kunna genomföra inledande utredningsåtgärder utan vårdnadshavarnas vetskap. Det ansågs självklart att det inverkar hämmande på ett barn om den som begått ett övergrepp finns med vid besök hos polisen. Det konstaterades vidare att om endast en av två vårdnadshavare medverkade till utredningen kunde det också innebära begränsade möjligheter att få till stånd förhör etc. Den lämpligaste lösningen på proble-

men ansågs vara att låta en utomstående person, en särskild företrädare, träda i vårdnadshavarnas ställe.

En utgångspunkt för lagstiftningen var barnets bästa. Samtidigt framhölls att ett beslut om särskild företrädare för barn är en betydande inskränkning i vårdnadshavarnas rätt. En annan viktig utgångspunkt var därför att en vårdnadshavare inte skulle stängas ute i större utsträckning än nödvändigt och att lagstiftningen inte i för stor utsträckning skulle inskränka rätten till respekt för privat- och familjelivet enligt artikel 8 i Europakonventionen.

Enligt lagen gäller följande krav för att förordna en särskild företrädare:

Det skall finnas anledning att anta att brott som kan föranleda fängelse har begåtts mot någon som är under 18 år.

En vårdnadshavare för målsäganden kan misstänkas för brottet *eller* någon närstående till vårdnadshavaren (t.ex. en sambo eller pojkvän) kan misstänkas för brottet och det kan befaras att vårdnadshavaren på grund av detta inte kommer att ta till vara barnets rätt.

Det föreligger inte särskilda skäl mot en särskild företrädare och en sådan framstår inte som obehövlig.

Åklagarens ansökan om särskild företrädare skall ges in till tingsrätten.

Det är främst advokater och biträdande jurister på advokatbyråer som kommer i fråga för att förordnas som särskilda företrädare (förordnande av särskild företrädare enligt 1 §). Även andra personer som bedöms särskilt lämpliga för uppdraget kan dock förordnas.

Om barnet har två vårdnadshavare som inte är gifta eller bor tillsammans kan den icke brottsmisstänkta vårdnadshavaren förordnas att ensam företräda barnet (förordnande av vårdnadshavare enligt 2 §). En förutsättning för det är att det inte finns anledning att anta att denne inte kommer att ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i efterföljande rättegång.

En särskild företrädare har till uppgift att ta till vara barnets rätt och önskemål under förundersökningen och i efterföljande rättegång. Den särskilda företrädaren skall exempelvis ta ställning till om barnet bör genomgå förhör eller läkarundersökning. Om det har väckts allmänt åtal får den särskilda företrädaren även föra barnets skadeståndstalan. Den särskilda företrädaren har rätt att närvara och ställa frågor vid polisförhör med barnet. En viktig uppgift är att vara ett stöd för barnet och att se till att det skapas en trygg atmosfär vid genomförande av förhör och läkarundersökning så att obehaget för barnet blir så litet som möjligt. I förarbetena framhölls att det är viktigt att den särskilde företrädaren skapar en god kontakt med barnet, eftersom det är en förutsättning för att barnets uppfattning skall kunna komma till uttryck och beaktas under förundersökningen. Vidare påpekades att den särskilde företrädaren inte bör ge sitt samtycke till en utredningsåtgärd om barnet kan ta skada av åtgärden, t.ex. för att barnet känner en stark rädsla.

I praktiken utför den särskilde företrädaren delvis samma uppgifter som ett målsägandebiträde. En väsentlig skillnad föreligger dock på så sätt att den särskilde företrädaren inte behöver någon fullmakt från huvudmannen, utan

har möjlighet att verka på egen hand. Om det har förordnats en särskild företrädare blir det som regel obehövt att utse ett målsägandebiträde.

I förarbetena konstaterades att om ett barn har uppnått tillräcklig ålder och mognad behöver kallelse inte ske genom vårdnadshavarna, och i fråga om läkarundersökning kan samtycke lämnas av barnet självt. Det kan därför, beroende på barnets ålder och mognad, vara obehövt med en särskild företrädare och tillräckligt med exempelvis ett målsägandebiträde. Det har inte ansetts möjligt att ange vid vilken ålder som ett barn självt kan ta till vara sin rätt, eftersom det får avgöras i varje enskilt fall.

För att barnets rätt skall kunna tillgodoses på bästa sätt kan domstolen fatta interimistiskt beslut i frågan, vilket innebär att beslut fattas utan att barnets vårdnadshavare hörs över ansökan. Ett sådant beslut får fattas om det kan antas vara nödvändigt för att barnets rätt skall kunna tas till vara. Skälet kan vara att det föreligger behov av skyndsamma utredningsåtgärder eller behov av att utföra inledande utredningsåtgärder utan att vårdnadshavaren får kännedom om åtgärderna och därigenom tillfälle att påverka barnet. Enligt förordning (1999:998) om särskild företrädare för barn behöver ett sådant beslut expedieras till vårdnadshavaren först när det kan ske utan men för utredningen. En sådan underrättelse får dock aldrig ske senare än den fjärde dagen efter det interimistiska beslutet.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare som skall göra en översyn av lagen om målsägandebiträde. I utredarens uppdrag ingår att se över målsägandebiträdets roll i förhållande till de arbetsuppgifter som den särskilda företrädaren för barn har i rättsprocessen. Det uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2006.

Enkätundersökningen

Kansliet har som ovan nämnts genomfört en enkätundersökning rörande åklagarnas uppfattning av lagen. Av landets åklagarkammare har samtliga utom två besvarat enkäten.

I enkäten har åklagarkamrarna tillfrågats bl.a. om hur möjligheten att utreda brott och hur lagföringsgraden har påverkats av den nya lagstiftningen. Vidare har åklagarna tillfrågats om de anser att lagen har fått en lämplig utformning. En sammanställning av de frågor som ställdes i enkäten och svaren återfinns i en *bilaga* till promemorian.

Reflektioner med anledning av utförd uppföljning

Undersökningen utvisar att gjorda ansökningar om särskild företrädare för barn med något enstaka undantag avsett sexualbrott eller brott mot person enligt främst 3-4 kap. brottsbalken (*fråga 1 b*). I fråga om ålderstrukturen på de barn för vilka förordnanden har beslutats kan konstateras att sådana förordnanden förekommer mer sällan för barn på högstadiet och äldre, men att

det i övrigt är en ganska jämn fördelning mellan barn som går i förskolan, på lågstadiet och på mellanstadiet (*fråga 2*).

När det gäller lagens syfte att förbättra möjligheten att utreda brott mot barn begångna av närstående, utvisar enkätsvaren att en övervägande majoritet anser att syftet har uppfyllts, även om det också framförs omfattande negativ kritik mot lagstiftningen.

De som anser att möjligheterna att utreda brott har förbättrats har motiverat det med att vårdnadshavarna genom lagen har frångått möjligheten att neka till ett polisförhör eller en läkarundersökning och att det därför är lättare att få till stånd inledande utredningsåtgärder (*fråga 3 a*). Vidare har framhållits att risken för att vårdnadshavarna hinner påverka barnen inför det första förhöret minskat. En ytterligare aspekt som lyfts fram är att rättsläget såvitt avser förutsättningarna för att hålla förhör klarnat, vilket också upplevs ha bidragit till att underlätta utredningsarbetet.

Enkätsvaren ger inget tydligt svar på i vilken utsträckning som lagstiftningen inverkat på lagföringsgraden (*fråga 3 b*). Ett stort antal åklagarkammare är visserligen av uppfattningen att lagföringsgraden har påverkats i positiv riktning, bl.a. eftersom ett barn har lättare att berätta om vad det har blivit utsatt för om det inte utsatts för påverkan och/eller behöver höras i en vårdnadshavares närvaro. Det är å andra sidan än fler åklagarkammare som inte vet eller upplever det som tveksamt om lagstiftningen har medfört att lagföringsgraden har ökat.

Undersökningen ger heller inget entydigt svar på hur samarbetet mellan åklagare/polis och en icke brottsmisstänkt vårdnadshavare har påverkats (*fråga 4*). Antalet åklagarkammare som anser att samarbetet har påverkats är ungefär lika stort som antalet åklagarkammare som anser att det inte har påverkats. En åsikt som lyfts fram är dock att samarbetet har underlättats, dels på grund av att det finns möjlighet att kommunicera med en fristående part, dels på grund av att den särskilde företrädaren sköter många av kontakterna med den vårdnadshavare som inte är misstänkt för brott.

Den negativa kritik som riktas mot lagstiftningen går till mycket stor del ut på att tidsfristen om fyra dagar, från det att tingsrätten interimistiskt beslutat om särskild företrädare till dess att vårdnadshavarna skall underrättas om beslutet, upplevs som för kort (*se frågorna 7 och 8*). Drygt 85 % av de åklagarkamrar som uppgett sig ha erfarenhet av lagen anser att tidsfristen är för kort. Åklagarna anser att det är svårt att hinna med exempelvis förhör med barnet innan vårdnadshavarna skall underrättas om beslutet. Skälet har angetts vara att det är svårt att hitta en dag då alla inblandade aktörer (polis, barnutredare, den särskilde företrädaren och barnet) kan inställa sig till ett förhör under en viss dag. Särskilt advokater och kompetenta förhørsledare anses svåra att boka in på så kort tid. Vidare har framförts att tidsfristen kan inträffa under en helg och att barnet dessutom kan bli sjukt eller vara bortrest under fyradagarsfristen. Vidare har framhållits att den särskilda företrädaren under denna tidsfrist har små möjligheter att inför ett förhör bekanta sig med barnet, sätta sig in i barnets situation och ta hänsyn till barnets bästa så att det kan

åstadkommas en lugn och trygg förhörssituation. I svaren understryks att det är viktigt att kunna utföra förhör etc. utan vårdnadshavarnas vetskap, eftersom det förekommer att vårdnadshavarna försöker påverka barnet. I flera svar föreslås att tidsfristen utsträcks till i varje fall en vecka.

I denna del kan noteras att den fyradagarsfrist som gäller inte följer av lagen utan har fastslagits i en förordning. Fristen togs inte upp i förarbetena. En utgångspunkt var dock, som redan nämnts, att en vårdnadshavare inte skulle stängas ute i större utsträckning än nödvändigt (prop. 1998/99:133 s. 36). Av enkätsvaren kan slutsatsen dras att den aspekten har beaktats på bekostnad av behovet av att kunna utreda brottsmisstankarna mot barn. Dessutom kan konstateras att om utredningsåtgärder påskyndas och den särskilde företrädaren får små möjligheter att etablera en god kontakt med barnet innebär det att barnets egen uppfattning svårligen kan komma till uttryck och beaktas under förundersökningen. Enkätsvaren antyder därför att tidsfristen satts så kort att syftet med lagen inte kunnat uppnås i tillfredsställande grad.

I fråga om tidsaspekten framkommer dessutom att den förälder som vill påverka barnet har lika stora möjligheter i dag som tidigare, eftersom det ofta krävs att det hålls mer än ett förhör och föräldrarna vid det andra förhöret har informerats om förhören. I förundersökningskungörelsen anges att förhör med barn inte får äga rum fler gånger än vad som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa. Vid införandet av lagen hade denna bestämmelse en annan lydelse. Då stadgade den att förhör får äga rum endast en gång, såvida det inte främst med hänsyn till den som förhörs är lämpligare att hålla flera förhör.

Flera åklagarkamrar kritiserar lagen med motiveringen att den har gjort förfarandet mer komplicerat och förlängt handläggningstiden. Det har framförts kommentarer om att förutsättningarna för att utreda och lagföra brott har försämrats. Ett skäl som anförs härför är att det krävs mycket planerande i varje enskilt fall innan ett förhör kan komma till stånd. Det framförs förslag till olika åtgärder för att lagen skall bli enklare att tillämpa. Exempelvis föreslås att åklagarna själva, i varje fall interimistiskt, skall ges möjlighet att förordna om särskilda företrädare eller själva ges rätt att besluta om förhör/läkarundersökning.

I förarbetena övervägdes alternativet att ge ökade möjligheter till att under förundersökningen vidta tvångsåtgärder i förhållande till ett barn för att därigenom få till stånd förhör och läkarundersökning. En sådan lösning ansågs emellertid inte lämplig. Framför allt ansågs det inte lösa de problem som gäller den underåriges behov av hjälp och stöd i samband med själva förhörssituationen eller den underåriges rätt till skadestånd. Det ansågs vidare finnas en risk för att utredningsintresset skulle ges för stor tyngd och att barnets bästa inte skulle sättas i främsta rummet. Ökade möjligheter att vidta tvångsåtgärder samt agera utan barnets samtycke ansågs därför inte ge barnet den rättssäkerhet som måste krävas. Det betonades även att beslut om särskild företrädare för barn måste fattas på ett sätt som tillgodoser berättigade krav på kontroll och rättssäkerhet, såväl för vårdnadshavarna som för barnet. Vidare

uttalades att den som förordnas måste stå fri i förhållande till polis- och åklagarmyndigheterna (prop. 1998/99:133 s. 20 och s. 34).

I enkätsvaren riktas vidare kritik mot lagen på grund av att det inte är möjligt att få till stånd ett förordnande om särskild företrädare när tingsrätten har stängt under helger. Det behovet blev emellertid uppmärksammat vid införandet av lagen men det ansågs att den frågan bäst behandlades i ett annat sammanhang. Därefter har det genomförts en lagändring i 19 kap. 12 § rättegångsbalken, som innebär att behörigheten för jourdomstolar utvidgats till att omfatta all befattning med förundersökning och inte endast frågor som rör själva häktningsförfarandet. Jourdomstolarna har därför rätt att fatta beslut om exempelvis målsägandebiträde och, som motiven får tolkas, även särskild företrädare för barn (prop. 1999/2000:26 s. 102 f och s. 137).

Sammanfattning

Syftet med införandet av lagen var att förbättra möjligheten att utreda brott mot barn där en vårdnadshavare eller någon som står vårdnadshavaren nära misstänks för brottet. Enkätsvaren utvisar att en övervägande majoritet anser att det syftet har uppfyllts. Enkätsvaren bekräftar även det i förarbetena uttalade behovet av att vid misstanke om brott mot barn kunna företa inledande utredningsåtgärder utan vårdnadshavarnas vetskap, eftersom det annars finns en risk för att vårdnadshavaren påverkar barnet.

Enligt enkätsvaren uppstår det emellertid problem framför allt på grund av att vårdnadshavarna inom fyra dagar från det att tingsrätten interimistiskt fattat beslut om särskild företrädare skall underrättas om åtgärden. Undersökningen utvisar tydligt att åklagarna upplever att tidsfristen är så kort att den i vissa fall omintetgör syftet med lagen.

Vilka överväganden som gjordes vid bestämmandet av tidsfristen har inte utvecklats i förarbetena till lagen. Det framgår dock att det var viktigt att vårdnadshavare inte stängdes ute från beslutanderätten i större utsträckning än nödvändigt.

BILAGA**SAMMANSTÄLLNING ÖVER ENKÄTSVAR**

Nedan återfinns en sammanställning av svaren på enkäten. Av landets åklagarkammare har samtliga utom två svarat på enkäten. I de fall ställningstagandet har motiverats presenteras det nedan.

Fråga 1 a): Gör en uppskattning av antalet framställningar från åklagarkammaren till tingsrätt om förordnande av särskild företrädare för barn (1 §) alternativt om att den ene av vårdnadshavarna ensam skall ta till vara barnets rätt (2 §).

	År 2002		År 2003	
	Förordnande enl. 1 §	enl. 2 §	Förordnande enl. 1 §	enl. 2 §
Kammare				
Borås	0	0	2 st.	3 st.
Eskilstuna	7	0	39	6
Falun	**	**	**	**
Gävle	30*		30*	
Göteborg, 1:a kam.	42*		42*	
Göteborg, 2:a kam.	Ett fåtal*		Ett fåtal*	
Göteborg, 3:e kam.	5 under båda åren*		5 under båda åren*	
Jönköping	21*		22*	
Kalmar	100–120*		100–120*	
Karlstad	26*		41*	
Karlskrona	4*		9*	
Linköping	39	6	37	5
Linköping, int. kam.	0	0	0	0
Luleå	4	3	4	1
Malmö, 1:a kam.	40 totalt under båda åren		40 totalt under båda åren	
Malmö, 2:a kam.	**	**	**	**
Malmö, 3:e kam.	**	**	**	**
Malmö, int. kam.	0	0	0	0
Norrköping	32	Ca 3	62	Ca 6
Nyköping	15*		15*	
Stockholm, City			15	5
Stockholm, Handen och Nacka	22*	8*	22*	8*
Stockholm, int. kam.	Ett fåtal		Ett fåtal	
Stockholm, Norrort	15*	10*	15*	10*
Stockholm, Västerort	Antalet ökar för varje år	flest ärenden enl. 1 §		
Stockholm, Södertörn			46*	23*

	År 2002		År 2003	
Sundsvall	15*	15*	15*	15*
Uddevalla			15*	5*
Umeå	30–40*		30–40*	
Uppsala	30–50*	en mindre mängd av det totala antalet	30–50*	en mindre mängd av det totala antalet
Uppsala, int. kam.			I varje fall 2	
Västerås			Ett tiotal*	
Örebro			39*	
Östersund			30–40*	

Anmärkning:

* Enkätvaren anger inte hur stor andel som utgjort förordnanden enligt 1 § resp. 2 § eller hur antalet fördelar sig på de två olika åren.

** Åklagarkammaren har uppgett att den inte kan ange antalet.

Fråga 1 b: Vad avsåg brottsmisstankarna (ungefärlig andel per kategori)?

Borås:	90 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Eskilstuna:	År 2002: 20 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken. År 2003: 15 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3-4 kap. brottsbalken.
Falun:	70 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap brottsbalken.
Gävle:	70 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap brottsbalken.
Göteborg, 1:a kam.:	ca 50 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Göteborg, 2:a kam.:	Olika åklagare har gett olika svar.
Göteborg, 3:e kam.:	Samtliga fall utom ett har avsett brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Halmstad:	20 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Helsingborg:	Olika åklagare har gett olika svar.
Jönköping:	Ett fåtal avsåg brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Kalmar:	25 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Karlstad:	40 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Karlskrona:	25 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Linköping:	60 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.

Luleå:	33 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Malmö, int. kam.:	25 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Malmö, 2:a kam.:	De flesta brottsmisstankar avser brott enligt 3–4 kap. brottsbalken.
Norrköping:	30 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Nyköping:	30 % brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Stockholm, City:	Hälften har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resten brott mot person, främst 3–4 kap. brottsbalken.
Stockholm, Handen och Nacka:	20 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Stockholm, Norrort:	Hälften har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resten brott mot person, främst 3–4 kap. brottsbalken.
Stockholm, Västerort:	40 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resten brott mot person, främst 3–4 kap. brottsbalken.
Stockholm, Södertörn:	Ca 33 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resten brott mot person, främst 3–4 kap. brottsbalken.
Sundsvall:	66 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Skövde:	75 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Uddevalla:	40 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Umeå:	33 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Uppsala:	10–20 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.

Uppsala, int.kam.:	Brottsmisstankarna har avsett grov egenmäktighet med barn.
Västerås:	75 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.
Örebro:	63 % har utgjort brottsmisstankar enligt 6 kap. brottsbalken, resterande brottsmisstankar enligt främst 3–4 kap. brottsbalken.

Från övriga åklagarkammare har det inte inkommit något svar på denna fråga.

Fråga 2: Gör en uppskattning av åldersstrukturen på de barn för vilka förordnanden har gjorts (förskolebarn (0–6 år), lågstadiebarn (7–9 år), mellanstadiebarn (10–12 år) och högstadiebarn (13 år–))

Borås:	50 % lågstadiebarn, 50 % mellanstadiebarn
Eskilstuna:	<i>År 2002:</i> Av 7 st. fall har 2 st. avsett förskolebarn, 1 st lågstadiebarn, 2 st. mellanstadiebarn, 2 st. högstadiebarn eller äldre. <i>År 2003:</i> Av 43 st. fall har 7 st. avsett förskolebarn, 9 st. lågstadiebarn, 11 st. mellanstadiebarn och 16 st. högstadiebarn eller äldre.
Falun:	90 % förskole- och lågstadiebarn, resterande har avsett de äldre åldersgrupperna.
Göteborg, 1: a kam.:	Av 42 st. fall har 11 st. avsett förskolebarn, 12 st. lågstadiebarn, 11 st. mellanstadiebarn och 8 st. högstadiebarn eller äldre.
Göteborg, 2:a kam.:	Blandade svar från olika åklagare.
Göteborg, 3:e kam.:	Merparten har avsett låg- och mellanstadiebarn.
Halmstad:	10 % förskolebarn, 70 % lågstadiebarn, 20 % högstadiebarn eller äldre.
Helsingborg:	Varierande svar har inkommit.
Jönköping:	10 % förskolebarn, 40 % lågstadiebarn, 40 % mellanstadiebarn, 10 % högstadiebarn eller äldre.
Kalmar:	10 % förskolebarn, 35 % lågstadiebarn, 35 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.

Karlstad:	30 % förskolebarn, 30 % lågstadiebarn, 25 % mellanstadiebarn och 15 % högstadiebarn eller äldre.
Karlskrona:	30 % förskolebarn, 60 % mellanstadiebarn och 10 % högstadiebarn eller äldre.
Linköping:	Jämn fördelning mellan de olika åldersgrupperna.
Luleå:	<i>År 2002:</i> Av 7 st. fall har 3 st. avsett förskolebarn, 2 st. mellanstadiebarn och 2 st. högstadiebarn eller äldre. <i>År 2003:</i> Av 11 st. fall har 3 st. avsett förskolebarn, 3 st. lågstadiebarn, 3 st. mellanstadiebarn och 2 st. högstadiebarn eller äldre.
Malmö, 1:a kam.:	20 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Malmö, 2:a kam.:	20 % förskolebarn, 35 % lågstadiebarn, 35 % mellanstadiebarn och 10 % högstadiebarn eller äldre.
Norrköping:	20 % förskolebarn, 30 % lågstadiebarn, 30 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Nyköping:	15 % förskolebarn, 40 % lågstadiebarn, 40 % mellanstadiebarn och 5 % högstadiebarn eller äldre.
Stockholm, City:	75 % för- och lågstadiebarn, 25 % mellanstadiebarn.
Stockholm, Handen och Nacka:	25 % har avsett barn under 10 år, resterande barn över 10 år.
Stockholm, Norrort:	20 % förskolebarn, 45 % lågstadiebarn, 20 % mellanstadiebarn och 5–10 % högstadiebarn eller äldre.
Stockholm, Västerort:	I huvudsak barn under 12 år.
Stockholm, Södertörn:	20 % förskolebarn, 30 % lågstadiebarn, 30 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Sundsvall:	Av 30 st. fall har 5 st. avsett förskolebarn, 15 st. lågstadiebarn och 10 st. mellanstadiebarn.
Skövde:	20 % förskolebarn, 60 % lågstadiebarn och mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Uddevalla:	30 % förskolebarn, 30 % lågstadiebarn, 20 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Umeå:	50 % förskole- och lågstadiebarn, 25 % mellanstadiebarn och 25 % högstadiebarn.

Uppsala:	30 % förskolebarn, 30 % lågstadiebarn, 20 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Uppsala, int.kam.:	Ett förskolebarn och ett lågstadiebarn.
Västerås:	40 % förskolebarn, 20 % lågstadiebarn, 20 % mellanstadiebarn och 20 % högstadiebarn eller äldre.
Örebro:	17 % förskolebarn, 33 % lågstadiebarn, 28 % mellanstadiebarn och 22 % högstadiebarn eller äldre.
Östersund:	10 % förskolebarn, 15 % lågstadiebarn, 45 % mellanstadiebarn och 30 % högstadiebarn eller äldre.

Från övriga åklagarkammare har det inte inkommit något svar på denna fråga.

Fråga 3 a: I vilken utsträckning har lagstiftningen om särskilda företrädare påverkat förutsättningarna att utreda misstankar om brott mot barn begångna av närstående?

Följande åklagarkammare har uppgett att förutsättningarna har **förbättrats**.

(26 svar)

Borås

Eskilstuna:

Utredning och lagföring bygger i stor utsträckning på vad som kommit fram under barnförhöret. Om den misstänkte får vetskap om planerat förhör finns risk för påverkan av barnet/vägrar vårdnadshavaren ge tillstånd till att barnet hörs.

Falun:

Det har blivit enklare och snabbare att i dag vidta utredningsåtgärder. Särskilt förhör och läkarundersökningar går fortare i dag.

Göteborg, 2:a kammaren (ett av tre svar):

Förutsättningarna har förbättrats i de fall båda föräldrarna har varit inblandade och där föräldrarna inte medverkat på grund av ovidkommande hänsyn.

Göteborg, 3:e kammaren:

Lagstiftningen är nödvändig för en framgångsrik utredning, eftersom vårdnadshavaren som misstänks för brott ser till sina egna intressen.

Halmstad:

Det har skapats likformighet för handläggningen. Utredningsarbetet har förenklats. Tyvärr förekommer det inte sällan att de sociala myndigheterna underlåter vårdnadshavaren om sina misstankar om att barnet far illa, vilket påverkar möjligheten att utreda brottet.

Helsingborg:

Det är lättare att kalla barnet till förhör och till läkarundersökning. Bra att det finns ett reglerat förfarande att ta till.

Kalmar:

Det är numera klargjort under vilka förutsättningar som barn får höras, läkarundersökas etc. och vem som beslutar om detta. Klara regler ökar förutsättningarna för ett bra utredningsarbete.

Karlstad:

Barnet kan höras och läkarundersökas utan att vårdnadshavaren tillfrågas. Se vidare under fråga 8.

Linköping:

Det finns numera en anvisad väg att kunna höra och läkarundersöka barn, utan att kontakta vårdnadshavaren. Risker för kollusion minskas. Se vidare under fråga 8.

Luleå:

Det är numera lättare att planera förhör, och möjligheten till läkarundersökning och rättsintyg har förbättrats. Inför förhöret hinner barnet inte heller utsättas för påverkan av förälder.

Nyköping:

Det har blivit bättre förutsättningar för att genomföra förundersökningar där en av två sammanboende vårdnadshavare är misstänkt.

Malmö, 1:a kammaren:

Barnets intressen tas till vara på ett bättre sätt. Se vidare under fråga 8.

Malmö, 3:e kammaren:

Vårdnadshavarna kan inte längre neka till ett förhör eller neka/förhala en läkarundersökning. Eftersom vårdnadshavaren i de allra flesta fall inte i förväg är informerad om att förhör kommer att hållas minimeras eventuell påverkan på barnet.

Skövde:

Numera kan stor del av bevisningen säkras innan den misstänkte vet någonting. Se vidare under fråga 8.

Stockholm, City:

När föräldrarna har varit sammanboende har det varit av avgörande betydelse, eftersom alternativet LVU-omhändertagande endast kan användas i ytterst få fall.

Stockholm, Norrort:

Utredningsåtgärder kan numera genomföras, dessutom i ett tidigare skede än när vårdnadshavaren motsatte sig och LVU-beslut inte var tillämpliga. Vidare har rättsläget klarnat.

Stockholm, Södertörn:

Det är numera lättare att få till stånd ett förhör. Vidare förbättras kvaliteten i barnets utsaga, eftersom barnet löper mindre risk att styras av en vårdnadshavare.

Stockholm, Västerort:

Om barnet bor med båda vårdnadshavarna har förutsättningarna för utredningar förbättrats eftersom det nu finns en laglig möjlighet att höra och undersöka barn utan föräldrarnas samtycke.

Uddevalla:

Genom möjligheten att interimistiskt förordna om en särskild företrädare har risken för kollusion minskat. Tidigare förekom att förhör och läkarundersökningar inte kunde genomföras på grund av att vårdnadshavaren motsatte sig åtgärden.

Uppsala:

Förundersökningen kan bedrivas utan att du behöver ta kontakt med föräldrarna. Det finns numera möjlighet att hålla förhör utan påverkan av den misstänkte föräldern, vilket genererar ett bättre utredningsläge och resultat.

Uppsala, internationella kammaren:

Det är ofta mycket viktigt att snarast kunna höra barnet utan att den misstänkta föräldern/vårdnadshavaren är närvarande. Tidigare måste olika konstruktioner tillgripas för att man skulle kunna genomföra förhör och andra utredningsåtgärder med det barn som utsatts för ett brott där vårdnadshavaren m.fl. varit inblandade.

Umeå

Västerås:

Barnet kan numera höras utan förälders vetskap och man undviker därigenom att en förälder/vårdnadshavare påverkar barnet inför det förhör som skall hållas. Bevisvärdet av förhöret blir bättre.

Örebro:

Situationen har blivit mer lätthanterlig. Det har uppstått en lugnare situation. Det har kunnat hållas fler förhör genom att den särskilda företrädaren gett tillstånd till detta.

Östersund:

Det har förbättrats eftersom det förut kunde vara omöjligt att utreda sådana brottsmisstankar. Det är dock fortfarande svårt att utreda brotten, såvida barnet inte efter förhöret skiljs från föräldern, exempelvis genom LVU.

Följande kammare har uppgett att det har skett en **försämring/ förutsättningarna inte förbättrats**.

(4 svar)

Malmö, 2:a kammaren:

Lagstiftningen har gjort utredningsarbetet mycket komplicerat och tungrott.

Lagstiftningen förlänger handläggningstiden väsentligt då det krävs mycket planerande i varje enskilt fall innan ett förhör kan komma till stånd.

Norrköping:

Det är administrativt krångligt att få till förhör med barnet. Först skall företrädare förordnas, sedan skall företrädaren få möjlighet att ta ställning till om han kan säga ja, företrädaren skall sedan ha möjlighet att ställa upp med kort varsel och barnet skall transporteras till förhör, vilket ofta måste ske genom socialen eller skolan. Allt detta måste ske snabbt. Om något inte fungerar, exempelvis barnet blir sjukt, får den misstänkte reda på misstankarna innan barnet hörs.

Sundsvall:

Det är inte alla gånger som det fungerar. Åklagaren borde själv, i ett initialt skede, kunna fatta beslut om förhör och läkarundersökning.

Helsingborg (ett av fyra svar):

Lagstiftningen har inte påtagligt förbättrat förutsättningarna för att utreda brott, men ökat på kontrollen av föräldrars inflytande över utredningen, och möjligheten att utestänga en misstänkt förälder från utredningen har minskat.

Följande kammare har **inte uttalat sig** om det har skett en förbättring eller en försämring, alternativt har **inte** ansett att det skett **någon större förändring**.

(5 svar)

Göteborg, 2:a kammaren (två svar av tre)

Helsingborg (ett svar)

Jönköping:

I viss mån underlättats när föräldrarna har gemensam vårdnad.

Karlskrona:

Lagstiftningen har hjälpt ibland, men det uppstår ofta problem i inledningsstadiet. Då kan det ofta vara svårt att avgöra vem av föräldrarna som är gärningsman och barnet får återvända till en miljö av påverkan. Därefter går ärendet inte att reda ut. Dessutom har de sociala myndigheterna ofta hunnit före och "LVU-at" barnet. Det innebär att det tillåts fortsatt kontakt med familjen och utredningsläget försvåras enormt.

Stockholm, Handen och Nacka:

Tidigare utreddes ärendena antingen genom att socialmyndigheten fattade beslut om omhändertagande av barnet eller genom att polis och åklagare nöjde sig med endast en vårdnadshavares eller, i fråga om de äldre barnen, barnens samtycke. I de få fall som det genomförs läkarundersökning bör dock möjligheterna ha förbättrats, men om föräldrarna vill påverka barnen har de lika stora möjligheter i dag som tidigare.

Fråga 3 b): Har lagföringsgraden påverkats som en följd av den nya lagstiftningen? Om så är fallet, i vilken riktning?

Följande åklagarkammare har uppgett att de tror att lagföringsgraden har **ökat**.

(13 svar)

Eskilstuna; Falun; Göteborg, 3:e kammaren; Luleå; Malmö, 1:a kammaren; Nyköping; Skövde; Stockholm, Södertörn; Uddevalla; Umeå; Uppsala; Uppsala, internationella kammaren samt Västerås.

Av ovan nämnda kammare har följande motiverat sig.

Luleå:

Förutsättningarna för att tillvarata bevisning har underlättats och beslutsunderlaget har blivit bättre.

Malmö, 1:a kammaren:

När den misstänkte tidigare tillfrågades om tillstånd att höra barnet och dessutom följde med barnet till förhöret försvårades möjligheterna för barnet att berätta.

Nyköping:

Utan den särskilde företrädarens insatser hade förundersökningen sannolikt många gånger fått läggas ned på grund av bristande bevisning.

Stockholm, Södertörn:

Barnet hörs mer opåverkat jämfört med när vårdnadshavaren inställer barnet hos polisen.

Uppsala, internationella kammaren:

Utredningarna kan genomföras i större utsträckning.

Följande åklagarkammare har uppgett att lagföringsgraden har blivit **sämre**.

(1 svar)

Malmö, 2:a kammaren:

Nu mera dröjer det innan ett förhör kommer till stånd. Om ett barn har uppsökt skolpersonal och berättat att hon inte vågar gå hem händer det numera ingenting, trots att det rimliga vore att barnet hördes direkt. Om ett barn berättar att det blivit våldtaget måste ett tingsrättsbeslut om särskild företrädare för barn avvaktas, i stället för att man omedelbart genomför en läkarundersökning. Om barnet berättar exempelvis på fredagskvällen kan ingenting göras förrän tidigast på måndagen.

Följande åklagarkammare har uppgett att de **inte vet eller upplever det som tveksamt** om lagföringsgraden har påverkats.

(18 svar)

Borås; Gävle; Göteborg, 2:a kammaren (ett svar av tre); Halmstad; Helsingborg; Jönköping; Kalmar; Karlskrona; Karlstad; Linköping; Malmö, 3:e kammaren; Norrköping; Stockholm, City; Stockholm, Norrort; Stockholm, Västerort; Sundsvall; Örebro samt Östersund.

Övrigt

Av ett av de tre svar som inkommit från Göteborg, 2: a kammaren, framgår att lagföringsgraden har påverkats något, dock utan att man anger i vilken riktning. Av ett annat svar från den kammaren framgår att urvalet varit för litet för att man skall kunna göra en bedömning.

Fråga 4: När en särskild företrädare har förordnats för barnet, har då kontakterna och samarbetet mellan åklagare/polisen och icke brottsmisstänkta vårdnadshavare generellt sett påverkats? Har samarbetet underlättats, försvårats eller inte påverkats alls jämfört med om någon företrädare inte hade förordnats?

Följande åklagarkammare har uppgett att samarbetet **har påverkats/förbättrats**.

(14 svar)

Borås:

Kontakterna mellan åklagare/polis och den icke brottsmisstänkta vårdnadshavaren har inte påverkats. Däremot har samarbetet generellt sett underlättats.

Göteborg, 2:a kammaren

Halmstad:

Polisens arbete har underlättats eftersom de kan kommunicera med en fristående part som inte är involverad.

Helsingborg:

Den särskilde företrädaren får lägga tid på att förklara reglerna och förfarandet för den icke brottsmisstänkta vårdnadshavaren. Åklagaren/polisen avlastas därför i någon mån i sitt arbete.

Karlskrona:

En särskild företrädare kan utfärda en fullmakt som ger polis/åklagare rätt att ta del av sekretessbelagd info.

Karlstad:

Samarbetet har underlättats eftersom den särskilda företrädaren sköter många av kontakterna.

Luleå:

Samarbetet har underlättats, eftersom den särskilde företrädaren inte behöver komma i konflikt med den brottsmisstänkta vårdnadshavaren. Om den icke brottsmisstänkta vårdnadshavaren har förordnats har det i flera fall hänt att konflikt har uppstått/förvärrats.

Nyköping:

Samarbetet har underlättats eftersom den särskilda företrädaren fungerar som ett filter; det blir lättare för vårdnadshavaren att medverka till att förhör etc. kommer till stånd än om kontakten skall ske direkt med polis/åklagare. Vårdnadshavaren behöver inte lika starkt känna att hon sätter dit den andre vårdnadshavaren.

Skövde:

Samarbetet har underlättats eftersom det oftast utses en advokat som hjälper till med inställelsen till förhör och utgör ett stöd för den icke brottsmisstänkte vårdnadshavaren. Åklagaren kan därigenom koncentrera sig på sina uppgifter.

Uddevalla:

Samarbetet har underlättats eftersom företrädaren förbereder och utför skadeståndstalan och svarar för mycket av den information som vårdnadshavaren tidigare sökte hos åklagaren.

Uppsala**Uppsala, internationella kammaren:**

Samarbetet med åklagare och polis underlättas när det gäller förhör med barnet etc. Även samarbetet med sociala myndigheter har påverkats i positiv mening.

Västerås**Östersund:**

Kontakterna har blivit bättre i de fall föräldern blivit ensam vårdnadshavare.

Följande åklagarkammare har uppgett att samarbetet har **försämrats**.

(1 svar)**Sundsvall:**

De korta tidsfristerna utgör ett hinder. Nu skall en ytterligare person kontaktas.

Följande åklagarkammare har uppgett att samarbetet **inte** har **påverkats**.

(12 svar)

Falun; Göteborg, 2:a kammaren (två av tre svar); Kalmar; Linköping; Malmö, 1:a kammaren; Malmö, 2:a kammaren; Norrköping; Stockholm, City; Stockholm, Norrort; Stockholm, Södertörn; Stockholm, Västerort samt Umeå.

Av ovan nämnda kammare har följande motiverat sina ståndpunkter särskilt.

Linköping:

Ingen skillnad i de fall det finns en icke brottsmisstänkt vårdnadshavare.

Falun:

Samarbetet har inte påverkats eftersom man så sällan har kontakt med den icke brottsmisstänkte vårdnadshavaren.

Norrköping:

Kontakten med den vårdnadshavare som inte misstänks för brott har redan tidigare fungerat bra, i de fall där det inte funnits risk för att utredningen skulle påverkas av en sådan kontakt.

Följande åklagarkammare har **ingen uppfattning** om hur samarbetet har påverkats.

(6 svar)

Göteborg, 3:e kammaren; Jönköping; Malmö, 3:e kammaren; Stockholm, Handen och Nacka; Stockholm, Norrort samt Örebro.

Eskilstuna har uppgett att samarbetet har både förbättrats och försämrats.

Fråga 5: I de fall en särskild företrädare enligt 1 § har förordnats, i vilken utsträckning har andra än advokater och biträdande jurister vid advokatbyråer förordnats som särskilda företrädare?

Samtliga åklagarkammare som har svarat på enkäten och har erfarenhet av särskilda företrädare har svarat att det aldrig har förekommit eller endast mycket sällan.

Fråga 6: Hur vanligt förekommande är det att en begäran om målsägandebiträde för barnet ges in till tingsrätten parallellt med en framställan om särskild företrädare för barnet? Ange om möjligt en andelssiffra.

Följande åklagarkammare har svarat **aldrig/nästan aldrig eller att det endast förekommer när en vårdnadshavare förordnas att ensam företräda barnet (förordnande enligt 2 §).**

(28 svar)

Borås

Eskilstuna:

Vid något enstaka tillfälle har det getts in en begäran om målsägandebiträde parallellt med en ansökan om särskild företrädare för barn. Vid i varje fall ett tillfälle har tingsrätten ansett att det inte är behövligt med både och. Det är möjligt att tingsrättens avgörande har påverkat benägenheten att ansöka även om målsägandebiträde.

Falun:

Det är sällsynt eftersom brottsmisstankar många gånger är svaga innan barnet hörts och läkarundersökts.

Gävle:

Det är vanligt när den icke brottsmisstänkte vårdnadshavaren har förordnats att ensam ta till vara barnets rätt.

Göteborg, 2:a kammaren (ett svar av tre)

Halmstad

Helsingborg

Jönköping:

Det är sällsynt, maximalt i 5 % av fallen. Frågan om målsägandebitråde aktualiseras i vissa fall inte, detta till följd av att lagföring inte kan ske. Vid lagföring förordnas målsägandebitråde oftast först när åtal väcks.

Kalmar:

Endast när en vårdnadshavare förordnas att företräda barnet.

Karlstad

Linköping:

Målsägandebitråde och särskild företrädare förordnas samtidigt endast i de fall barnet skall höras vid huvudförhandlingen och undantagsvis om barnet behöver stöd i övrigt som inte faller inom uppdraget som särskild företrädare.

Luleå

Malmö, 1:a, 2:a och 3:e kammaren:

Endast när en vårdnadshavare förordnas att företräda barnet.

Norrköping

Nyköping:

I de sällsynta fall som det sker är det oftast i samband med att åtal väcks.

Skövde

Stockholm, City

Stockholm, Handen och Nacka, och Stockholm, Södertörn:

Endast när en vårdnadshavare förordnas att företräda barnet.

Stockholm, Västerort

Sundsvall:

Det ges inte in parallellt, men det kan hända i ett senare skede.

Uddevalla

Umeå

Uppsala:

Det är mycket ovanligt. Vad som förekommit är att sådan ansökan har ingivits när barnet är i de övre tonåren och då för att möjliggöra för tingsrätten att göra ett val.

Västerås

Östersund:

Den särskilda företrädaren företräder barnet i alla avseenden och därför behövs inget målsägandebitråde.

Följande åklagarkammare har svarat att det **alltid, oftast eller att det är vanligt** att det förekommer parallella ansökningar.

(3 svar)

Göteborg, 2:a kammaren

Karlskrona:

Den förälder som mister vårdnaden vill oftast inte medverka i utredningen. Det betyder att när ett ärende börjar med ett målsägandebitråde får denne inte fullmakt att företräda barnet i skadeståndsfrågan. Då måste det, utöver målsägandebiträdet, även utses en särskild företrädare.

Uppsala, internationella kammaren:

Ansökningar ges vanligen in parallellt, men det kan vara någon kortare förskjutning i tiden i vissa fall. Enligt vår uppfattning bör begäran göras parallellt för att målsäganden snarast skall få stöd i samband med utredningsåtgärder m.m.

Följande åklagarkammare har **ingen uppfattning eller har en splittrad uppfattning**.

(3 svar)

Göteborg, 2:a kammaren (avser ett svar av tre).

Stockholm, Norrort:

Flertalet svarar sällan eller aldrig, andra oftast.

Örebro:

En anger att ansökan om målsägandebitråde ges in parallellt med framställan om särskild företrädare. Två anger att det inte ges in parallellt, varav en uppger att det är vanligare att begäran om målsägandebitråde sker först och att det sedan visar sig att behov av särskild företrädare finns. En anger att det kan vara aktuellt att ge in begäran om målsägandebitråde när ett förordnande har skett enligt 2 § 1 st.

Fråga 7: Av 2 a § förordningen (1999:998) om särskild företrädare för barn följer att ett interimistiskt beslut om förordnande som fattas utan att barnets vårdnadshavare har hörts skall expedieras till vårdnadshavaren allra senast den fjärde dagen efter att beslutet fattades. Anser Ni att längden på denna tidsfrist är väl avvägd?

Följande åklagarkammare har uppgett att tidsfristen är **för kort**.

(31 svar)

Borås:

Tidsfristen är alldeles för kort. Det är mycket som skall klaffa och förberedas. Det har hänt att planerade läkarbesök av någon anledning inte har hunnit genomföras innan föräldern nås av beslutet. Tiden borde förlängas till minst en vecka.

Eskilstuna:

Tidsfristen är för kort när den även innefattar helgdagar. Det är svårt få fram kompetenta förhørsledare.

Falun:

Tidsfristen bör förlängas till minst en vecka. Fyra dagar är för kort tid, i synnerhet om en anmälan inkommer en fredag. Det är den bästa förbättringen som kan göra för att underlätta utredningarna.

Gävle:

Tidsfristen är för kort. Det kan hända att inplanerade förhör måste ställas in på grund av sjukdom. Tidsfristen medger inte möjlighet att samråda och planera förhöret med den särskilda företrädaren. Tidsfristen medger inte heller möjlighet att hålla kompletterande förhör med barnet.

Göteborg, 1:a kammaren:

I princip alla tycker att tidsfristen är för kort. Det handlar om förhör som kräver mycket förberedelse rent praktiskt, och tidsramen ställer till stora svårigheter om något oplanerat inträffar, till exempel att barnet blir sjukt. En anmälan kan komma på fredag eftermiddag och omedelbara åtgärder kan krävas. Se vidare svar under fråga 8.

Göteborg, 2:a kammaren:

I ett av de tre enkätsvar som inkommit framgår att en åklagare menar att tiden är för kort. Denne påpekar att tidpunkten för förhör måste bestämmas redan innan framställning om förordnande av särskild företrädare görs. Om det senare visar sig att det planerade förhöret inte kan hållas är det i praktiken omöjligt att hinna genomföra ett förhör innan vårdnadshavare underrättas.

Halmstad:

Tidsfristen är för kort. Även om tid för förhör är planerat innan ansökan ges in till tingsrätten kan någon få förhinder, till exempel genom att barnet blir sjukt. Eller så krävs det ett kompletterande förhör med barnet.

Helsingborg (tre svar av fyra):

Det brukar räcka, men förordnandet måste förberedas ordentligt så att det önskade förhöret kan komma till stånd inom de fyra dagarna. En vecka hade varit rimligt. Man skall agera skyndsamt när man begär särskild företrädare interimistiskt.

Jönköping:

Tidsfristen är för kort. Det kan uppstå praktiska problem då det kan vara svårt att hinna planera och genomföra förhör innan den misstänkte hörs. En förun-

dersökning kan totalt förstöras om den misstänkte genom tingsrätten får information om att en förundersökning har inletts innan han/hon hunnit hörts.

Kalmar:

Det skulle vara till fördel om tidsfristen förlängdes till exempelvis en vecka. I de fall särskild företrädare har förordnats interimistiskt och barnet skall inställa sig genom skolans omsorg och barnet blir sjukt innebär den korta tidsfristen att det finns risk för att barnet inte befinner sig i skola/omsorg. Den korta tidsfristen gör att det då finns en risk att ärendet kommuniceras med den misstänkte vårdnadshavaren innan barnet hinner förhöras.

Karlstad:

Tidsfristen är alldeles för kort. Inom tidsfristen skall målsäganden höras och eventuellt läkarundersökas. Därefter kan det många gånger vara bra att hålla ett ytterligare förhör med målsäganden innan den misstänkte får kännedom om anmälningen. Att i dessa fall även hinna höra den misstänkte utan att han fått kännedom om utredningen är i stort sett omöjligt. Vidare kan oförutsedda händelser inträffa, som sjukt eller bortrest barn. Även i dessa fall finns möjligheter för den misstänkte att påverka målsäganden och förbereda sitt eget förhör.

Linköping:

Tiden är för kort. Det behövs i varje fall en vecka i stället för fyra dagar. Olika omständigheter kan göra att barnet inte kan höras som planerat, exempelvis sjukdom eller resa. När förordnandet väl är givet kan det inte återkallas och vårdnadshavarna blir underrättade utan att barnet kunnat höras.

Luleå:

Tidsfristen är för kort. Det är svårt att tidsmässigt planera förhör, då den särskilda företrädaren (advokaten, biträdande juristen) kan vara uppbokade, och det kan vara fråga om ansträngda polisiära resurser. Vidare kan barnet vara sjukt eller bortrest eller av annan anledning frånvarande från skola eller dagis.

Malmö, 1:a kammaren:

Tidsfristen är för kort! Den korta fristen kräver en detaljerad planering av tidpunkt för förhör och för ansökan till tingsrätt. Ett hastigt uppkommet hinder för barnet, exempelvis sjukdom, omintet gör lätt hela planeringen. Den korta tidsfristen kan dessutom innebära begränsade möjligheter för den särskilda företrädaren att bekanta sig med barnet, sätta sig in i barnets situation och ta ställning till barnets bästa.

Malmö, 2:a kammaren:

Det krävs mycket planerande för att kunna genomföra ett förhör. Direktiv till polisen skrivs enligt följande: Bestäm tid för förhör. Kontakta därefter åklagare minst fyra dagar innan förhöret för att förordnande av särskild företrädare skall kunna ske. Interimistiskt förordnande bedöms nästan alltid vara nödvändigt och beviljas i stor utsträckning. Det är inte ovanligt att ett barn i förhör berättar att mamma eller pappa lovat dem en hund etc. Det kan hända att ett planerat förhör av olika anledningar inte kan komma till stånd. Det finns då inget utrymme för att hålla nytt förhör innan den misstänkte kommunicerats, vilket kan få förödande konsekvenser. Tiden ger heller inte utrymme för den särskilda företrädaren att inhämta underlag för de överväganden denna skall göra inför ett förhör.

Malmö, 3:e kammaren:

Tidsfristen är för kort. Saker och ting hänger trots planering upp sig ibland och då motverkas syftet, dvs. föräldrarna underrättas innan förhöret skett. Den särskilde företrädaren får också kort tid på sig att bekanta sig med barnet. Tidpunkten för expediering av beslutet bör i stället knytas till tidpunkten då förhöret har ägt rum. Åklagarkammaren skulle exempelvis åläggas en skyldighet att underrätta tingsrätten när förhöret ägt rum.

Norrköping:

Tidsfristen är för kort. Det är administrativt krångligt att få till förhör med barnet. Alla åtgärder måste ske snabbt. Om något inte fungerar, exempelvis att barnet blir sjukt, får den misstänkte reda på förordnandet innan barnet hörts eller läkarundersökts.

Nyköping:

Tidsfristen är för kort. Det behövs ofta ett par dagar mellan förordnande och förhör med barnet för att det praktiskt skall kunna genomföras. Blir det sedan fråga om hämtning till förhör av föräldern är tiden mycket knapp.

Skövde:

Tidsfristen är för kort. Flera aktörer är oftast inblandade och det förutsätter att alla kan en viss dag. Åklagaren måste ge in en ansökan en viss tid för att allting skall klaffa.

Stockholm, City:

Tidsfristen är för kort. Det behövs en frist på minst en vecka. Ofta kan mer än ett förhör behövas, framför allt avseende barn upp till ca nio år. Det är svårt att bygga förtroende på så kort tid.

Stockholm, Handen och Nacka:

Tidsfristen är alldeles för kort. Den omöjliggör ofta syftet med interimistiska beslut, nämligen att barnet skall hinna höras innan den misstänkte föräldern får reda på att utredning pågår. Det är svårt att hinna med att boka tid för och genomföra ett videoförhör med barnet, eventuellt annan stödperson, särskild företrädare och polis inom fyra dagar. Det krävs tid för att polis och den särskilda företrädaren skall kunna etablera kontakt med varandra och barnet samt skapa förutsättningar för en lugn och trygg förhörssituation.

Stockholm, Norrort:

De flesta tycker att tidsfristen är för kort. Med planering och viss framförhållning brukar det fungera, men det kan vara svårt. Konsensus synes vara att tidsfristen bör förlängas, så att man inte behöver stressa fram viktiga förhör.

Stockholm, Södertörn:

Tidsfristen är litet väl knapp. Det krävs planering innan begäran om särskild företrädare ges in till rätten. Polis/barnutredare måste vara tillgänglig, i förekommande fall specialistläkare vidtalad.

Sundsvall:

Tidsfristen är alldeles för kort. När polisen planerar förhören under dessa dagar händer det att barn blir sjuka eller av annan anledning uteblir från skola och dagis och förhöret går då om intet.

Uddevalla:

En längre tidsfrist skulle underlätta planering och genomförande av barnförhör och läkarundersökning. Med den korta tid som nu gäller kan det vara svårt att finna en tid som passar alla som skall medverka: polis, barn, socialtjänst och den särskilda företrädaren.

Umeå:

Tidsfristen borde vara betydligt längre. Oftast krävs flera förhör med barnet.

Uppsala:

Tidsfristen är för kort. Om det uppstår det minsta problem kan förhöret i sin helhet gå i stöpet. Med hänsyn till polisens ansträngda resurser, särskilt när det gäller kompetenta förhørsledare för barn, kan ett nytt förhörstillfälle vara mycket svårt eller omöjligt att få till stånd. Tidsfristen bör utsträckas till i varje fall en vecka. Det torde knappast kunna sägas att denna förlängning med

något större men skulle inverka på vårdnadshavarnas rättigheter. Därtill kan tilläggas att vårdnadshavaren underrättas i samband med att förhör har hållits.

Uppsala, internationella kammaren:

Tidsfristen är väl avvägd i de flesta fall, men det kan finnas fall där utredningen med förhör med barnet etc. drar ut på tiden, och då kan det vara olämpligt att låta den misstänkte vårdnadshavaren få reda på att utredning pågår.

Västerås:

Tidsfristen är för kort. Genom att förlänga tiden får man större möjligheter att genomföra och planera förhöret med barnet.

Örebro (två av fyra svar):

Tiden är för kort. En vecka vore bättre tidsfrist. Det uppstår praktiska problem om förhör med barnet skall hållas inom tidsfristen. I vissa fall kan det vara aktuellt med omfattande utredningsåtgärder.

Östersund:

Tidsfristen är för kort. Några dagar till skulle underlätta. I dag krävs att man kommer överens med domstolen om vilken dag beslutet skall meddelas för att planeringen skall klaffa. Det skall bokas in en tid för förhör då alla inblandade kan delta och exempelvis advokater kan vara svåra att boka.

Följande åklagarkammare har uppgett att tidsfristen är **väl avvägd**.

(4 svar)

Helsingborg:

Tidsfristen är väl avvägd. I brådskande fall hinns förhör med, utan att föräldrars/vårdnadshavares rätt träds alltför mycket när (ett svar av fyra).

Karskrona

Stockholm, Västerort:

Polisförhör med barn kräver noggranna förberedelser. Efter förordnandet av en särskild företrädare tar det därför några dagar innan ett förhör eller en undersökning kan komma till stånd. Tidsfristen är därför väl avvägd. Det föreligger i varje fall inte skäl för att förkorta tidsfristen.

Örebro (två av fyra svar):

Författningarna på området har en lämplig utformning, men det skulle inte skada om tidsfristen var längre.

Övrigt

I ett av de tre enkätsvar som inkommit från Göteborg, 2:a åklagarkammaren, har frågan inte kommenterats.

Fråga 8: Anser Ni i övrigt att författningarna på området har fått en lämplig utformning? Om inte, på vilket sätt kan förbättringar göras?

Följande åklagarkammare anser att lagstiftningen har fått en **lämplig utformning**.

(4 svar)

Göteborg, 3:e kammaren:

Lagen har fått en lämplig utformning, dock med beaktande av att vissa åklagare anser att tiden för att expediera ett interimistiskt beslut om särskild företrädare är för kort (se svar under fråga 7).

Kalmar:

Författningarna har fått en lämplig utformning (se dock svar under fråga 7).

Stockholm, Västerort:

Lagen är bra och praktisk att hantera. Däremot har kammaren synpunkter på tingsrättens hantering av framför allt framställningar om interimistiska förordnanden. Det finns en viss försiktighet från rättens sida vid tillämpningen av den bestämmelsen vilket försenar och försvårar utredningar som är av akut karaktär.

Umeå

Följande åklagarkammare anser att lagstiftningen **inte** har fått en **lämplig utformning**.

(25 svar)

Borås:

Se svar under fråga 7; tiden för interimistiska förordnanden måste förlängas.

Eskilstuna:

Det vore önskvärt om de sociala myndigheterna kunde avvakta med sin information till vårdnadshavaren åtminstone i samma mån som tingsrätterna avvaktar med att expediera interimistiska beslut.

Falun:

Lagen kan möjligen förtydligas. Omfattar den även de fall där den misstänkte är exempelvis granne eller arbetskamrat?

Gävle:

Åklagaren bör få förordna särskilda företrädare.

Göteborg. 1:a kammaren:

En uppfattning är att underrättelseskyldigheten kan tas bort. Andra utredningar bedrivs utan att misstänkt får kännedom om utredningsåtgärder. Flera anser att det bästa är att det i samtliga ärenden förordnas en utomstående som särskild företrädare. Att förordna den ena vårdnadshavaren leder i olyckliga fall till en framtida vårdnadstvist. Tingsrätterna kräver olika mycket information innan beslut fattas. Om omfattande information måste lämnas kan det innebära att misstänkt får information i ärendet innan denne skall höras vilket vanligtvis är mycket olyckligt.

Göteborg; 2:a kammaren (ett svar av tre):

Praktiska svårigheter, som den korta tiden, begränsar nyttan.

Helsingborg (två svar av fyra):

Lagen borde utvidgas till att avse även syskon. Deras förhörsuppgifter kan göras oåtkomliga av en misstänkt vårdnadshavare genom att denne inte ger sitt samtycke till att syskonet hörs som vittne (ett svar av fyra). Bestämmelsen om kommunikering av ett interimistiskt beslut om särskild företrädare borde göras obligatorisk, så att man alltid kan utgå från att kommunikering sker först på fjärde dagen/borde vara en vecka (ett svar av fyra).

Jönköping:

Det är oklart i vilken utsträckning som den särskilda företrädaren skall föra skadeståndstalan. Det är onödigt med dubbel lagstiftning på området, särskilt målsägandebitråde/särskild företrädare. I lagen om särskild företrädare borde ett förtydligande göras om att den särskilda företrädaren äger rätt att föra talan om enskilt anspråk. Lagstiftningen är en formalitet. Lagens syfte kan uppfyllas på ett mer praktiskt sätt.

Karlstad:

Kammaren önskar ett annat system. Lagstiftningen är byråkratisk. Det är angeläget att den misstänkte inte kan påverka barnet och även förbereda sig själv inför förhören, men det är svårt att hinna med att genomföra nödvändiga förhör/läkarundersökningar. Det är i det närmaste omöjligt att höra barnet två gånger innan kommunikation skett med den misstänkte. Många gånger kan det också vara bra med ett visst tidsintervall mellan målsägandeförhören. Ytterligare bekymmer är att många av anmälningarna kommer från sociala myndigheter och de har en skyldighet att informera de inblandade om att anmälan görs. Det försvårar utredningarna och den misstänkte kan förbereda sitt förhör/påverka målsäganden. Förslagsvis bör man i stället låta socialnämndens ordförande godkänna att polisförhör och läkarundersökningar genomförs. Det skulle kunna ske genom en anteckning i de sociala myndigheternas anmälan. Om det därefter blir en fortsättning på målet, skulle ett målsägandebitråde kunna förordnas. En annan idé är att åklagaren får interimistiskt besluta om förhör och läkarundersökning. Under alla omständigheter behövs mer tid innan den misstänkte informeras om anmälan.

Karlskrona:

De sociala myndigheterna skall inte ha krav på att underrätta vårdnadshavaren omedelbart. Anmälningarna kommer ibland direkt från barnet till polisen, ibland via dagis, sociala myndigheter, skola osv. Behov finns av att alla berörda får "hålla tyst" till dess förhöret är hållet. Då kommer lagföringen att öka dramatiskt. Vidare bör det införas större möjlighet till att vid vård enligt lagen om vård av unga (LVU) under någon dag isolera barnet från hela familjen, även från den förälder som inte är gärningsman. Även denne påverkar ofta barnet.

Linköping:

Se svar under fråga 7. Åklagarna har ifrågasatt om de inte själva kunde besluta interimistiskt om förordnande av särskild företrädare. Beslutet kan då anpassas efter situationen och man riskerar inte att det föreligger hinder mot att höra barnet. Mot att låta åklagaren besluta interimistiskt talar att denne utser vem som skall företräda barnet, varför det finns skäl att vara tveksam mot en sådan lösning. Ett alternativ vore att låta åklagare fatta beslutat om att barnet

Örebro:

En åklagare av fyra anger att det bör bli tydligare att det är den särskilda företrädaren som har det praktiska ansvaret för att barnet kommer till polisstationen eller vårdinrättningen. En annan åklagare anser att tidsfristen bör förlängas, se svar på fråga 7.

Följande åklagarkammare har **inte svarat** på frågan/har **inga kommentarer** med anledning av fråga 8.

(9 svar)

Göteborg, 2: a kammaren (gäller två av tre inkomna svar); Halmstad; Helsingborg (gäller två av fyra inkomna svar); Linköping, internationella kammaren; Malmö, internationella kammaren; Stockholm, Södertörn; Uddevalla; Västerås samt Östersund.

Övrigt

Stockholm, internationella kammaren, har som svar på enkäten lämnat följande sammanfattande synpunkter: Kammarens erfarenhet av särskilda företrädare är mycket liten, men vill ändå framhålla att systemet fungerar till belåtenhet.

Linköping, internationella kammaren, har inte haft några framställningar om förordnande om särskild företrädare för barn.

- 2004/05:RFR1 TRAFIKUTSKOTTET
Transportforskning i en föränderlig värld
- 2004/05:RFR2 NÄRINGSUTSKOTTET
Statens insatser för att stödja forskning och utveckling
i små företag,
Rapport till riksdagens näringsutskott
- 2004/05:RFR3 KONSTITUTIONSUTSKOTTET
Nationella minoriteter och minoritetsspråk
- 2004/05:RFR4 SKATTEUTSKOTTET
Skatteutskottets offentliga seminarium om skattekonkurrensen den 15 mars 2005
- 2005/06:RFR1 JUSTITIEUTSKOTTET
Brottsskadeersättning och skadestånd på grund av brott.
Undersökning av skillnader mellan beslutad brottskadeersättning och av domstol sakprövat skadestånd